

Juhász István gyárigazgató 1948-as ügye

Hollósi Dániel József

Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala — PhD, tudományos munkatárs

Bevezetés

Juhász István a két világháború közötti Magyarország egyik legsikeresebb vállalkozója és egyben műszaki szakembere volt. Fivérével, Juhász Zoltánnal¹ igazi „self-made man”-ként építettek fel a Gamma Finommechanikai és Optikai Művek Részvénytársaságot, amely nemcsak a magyar ipar meghatározó szereplőjévé vált, hanem a világ technológiai élvonalába kerülve nemzetközi elismerést is kivívott.

Juhász István és testvére munkájának eredményeként a Gammát a Horthy-korszak végére a magyar finommechanikai ipar egyik leginnovatívabb és leggyorsabban fejlődő vállalataként tartották számon. Termékei magas színvonalat képviseltek, szociális és jóléti intézményrendszere pedig megelőzte korát.

A második világháború nem kímélte sem a Juhász-fivérekét, sem a Gamma vállalatot. Juhász Zoltán a világháború végén elmenekült Magyarországról, de Juhász István nem tudott és nem is akart elszakadni életének legfontosabb művétől, a Gammától, valamint szeretett munkatársaitól.

A vállalat és Juhász István sorsa több szempontból szorosan összefonódott, viszontagságai Budapest ostromával sem szűntek meg. A Vörös Hadsereg gépleszerelései súlyos következményekkel jártak a Gamma jövője szempontjából, Juhász pedig személyes támadásokkal is kénytelen volt szembenézni.

Jelen tanulmány célja, hogy megvizsgálja és bemutassa Juhász István vállalatulajdonos 1948-as gazdasági perét, annak hátterét, körülményeit és összefüggéseit. A per megértése azonban nem lehetséges a Gamma történetének ismerete nélkül, ezért annak rövid, lényegre törő bemutatása elengedhetetlen.

Juhász István és a Gamma 1920 és 1945 között

Juhász István 1894. augusztus 20-án született Kassán. Édesapja, Juhász Andor tanácsjegyző volt a Kassai Királyi Táblán. Édesanyja, Fleischer Etelka, egy kassai evangélikus kereskedő lá-

¹ Juhász Zoltán (1891–1976) vállalkozó és gépészmérnök. Kassán született Juhász Andor tanácsjegyző első gyermekeként. Öccsével, Istvánnal 1921 és 1944 között közösen tulajdonolták a Gamma Rt.-t, és együtt vezették egészen 1944 elejéig. Családi vagyonmegosztást követően 1944-ben saját vállalatot alapított Magyar Finommechanika Rt. néven. A második világháborút végén Svájcba menekült. 1946-ban Kolumbiába emigrált.

nya volt. Iskolai tanulmányait az evangélikus Kassai Elemi Iskolában végezte 1900–1904 között, majd a Kassai Premontrei Főgimnáziumban tanult 1904–1907 között. Ezután a Budapesti Református Gimnáziumba járt, ahol 1912-ben érettségizett. Ugyanebben az évben önkéntes katonai szolgálatra jelentkezett, és 1912–1913 között Losoncon elvégezte a tartalékos tiszti iskolát. 1913-ban az 1. honvéd tüzérezrednél teljesített szolgálatot Budapesten.

Műszaki érdeklődése már ekkor megmutatkozott: 1913 októbere és 1914 júliusa között Breslauban önkéntes gyakornokként dolgozott egy gépgyárban, majd egy autószerelő műhelyben. Az első világháború kitörését követően bátyával együtt ismét katonai szolgálatot vállalt, mindketten önkéntes tüzértisztként harcoltak, amíg olasz hadifogságba nem estek. Szolgálatá elismeréseként Juhász István 1917. január 1-jén megkapta a Bronz Katonai Érdemérem a Katonai Érdemkereszt Szalagján kitüntetését. Az olasz hadifogságból való visszatérés után, 1918 és 1921 között a breslaui Műszaki Főiskolán tanult. Tanulmányait később — már vállalkozóként — a Magyar Királyi József-Műegyetem Gépészmérnöki Osztályán folytatta, ahol 1930-ban gépészmérnöki diplomát szerzett.²

Juhász István és a Gamma története 1921-ben kapcsolódott össze. A vállalat jogelődje, a Gamma Műszaki Részvénytársaság 1920. május 18-án alakult meg Budapesten, a Koszorú utca 14–16. szám alatt. Az 1921. május 6-án csődbe ment vállalkozás részvényeit Juhász Andor,³ a Magyar Királyi Kúria elnöke vásárolta meg fia, Juhász István és Juhász Zoltán gépészmérnökök számára.⁴ A fivérek egyben a cég új tulajdonosai, igazgatóságának tagjai és ügyvezetői lettek. A gyártási program kezdetben mechanikai készülékek, műszerek és találmányi modellek készítésére irányult, majd kibővült a gépipar számára szükséges gépalkatrészek gyártására és javítására is. A vállalat 1923. június 28-án Gamma Finommechanikai Gépek és Készülékek Gyára Rt. néven folytatta működését.⁵ Ezzel párhuzamosan, 1924 tavaszán a szűkös telephelyről az I. kerületi Fehérvári út 73. szám alatti tágas telekre költözött. Az új helyen a Juhász-fivérek kitartó munkájának köszönhetően a Gamma dinamikusán fejlődött. Ennek eredményeként 1935-ben felállították a gyár optikai részlegét is, amely termékei iránt egyre élénkebb nemzetközi érdeklődés mutatkozott.⁶

Közvetlenül a második világháború kitörése előtt a Gamma termelési profilja jelentős mértékben elmozdult a hadiipari gyártás irányba, és a Magyar Királyi Honvédség egyik fontos partnerévé vált. Megkezdődött számos katonai eszköz gyártása, melyek közül a legismertebb az úgynevezett Gamma–Juhász légvédelmi löelemképző volt. A több változatban készült műszer jelentős sikereket ért el a nemzetközi piacon: 1932-től mintegy 16 országba exportálták.⁷ A löelemképző Magyarország egyik legjelentősebb exportcikkévé vált, 1940-ben a magyar

² MIKLAUZIČ 2017: 9–11.

³ Juhász Andor (1864–1941) jogász, táblabíró, a Magyar Királyi Kúria elnöke. Kassán született polgári családban. Jogi tanulmányait a kassai Királyi Jogakadémián kezdte el, majd a Budapesti Királyi Tudományegyetemen fejezte be. 1887 júliusában avatták a jogtudományok doktorává. 1886-tól a Kassai Törvényszék joggyakornoka. 1888-tól járásbíróági aljegyző, majd 1890-től a Miskolci Törvényszéken jegyzői kinevezést kapott. Karrierje fokozatosan felívelt. 1895-ben kassai ítéltáblai bíró, 1911-ben törvényszéki elnök, 1915-ben ítéltáblai bíró lett. 1925–1934 között a Magyar Királyi Kúria elnöke volt. 1916–1918 között főrendi házi, majd 1927–1940 között felsőházi tag.

⁴ MIKLAUZIČ 2017: 12.

⁵ GYÖRGY 1970: 14.

⁶ GYÖRGY 1970: 14.

⁷ GYÖRGY 1970: 19–21.

gyáripari export körülbelül 10%-át tette ki.⁸ A vállalat további, mintegy 65 különféle katonai eszközt — többek között irányzékokat, célzóátvcsöveket — gyártott,⁹ melyek közül számos szabadalom közvetlenül Juhász István nevéhez fűződött. Emellett a polgári cikkek gyártása is folytatódott,¹⁰ és a haditermelést követő békeidőszakra megkezdődött az új termékek tervezése.¹¹ Az innovatív technológiai eredményekért az elismerés sem maradt el: 1939-ben az Országos Iparegyesület arany díszérmét adományozott a vállalatnak.¹²

1939-ben, a háborús konjunktúrának köszönhetően, a Gamma Fehérvári úti gyárának épületei tovább bővültek, és a géppark is korszerű berendezésekkel gyarapodott. A nagy horderejű változásokat a vállalat 1939. novemberi névváltoztatása is jelezte: ekkortól Gamma Finommechanikai és Optikai Művek Rt. néven működött tovább.¹³ Az év végén a Gammában már több mint 4000 fő dolgozott, gépparkja pedig 1285 egységből állt. A konjunktúrával párhuzamosan jelentkező nyersanyagellátási problémák megoldására Juhász István és fivére 1940-ben megalapították a Gamma Öntöde és Fémárugyár Kft.-t, amely a Fehérvári úti gyár öntödéktől való függésének csökkentését szolgálta.¹⁴ 1943-tól a Gamma egyre több problémával kényszerült szembenézni. Mussolini Olaszországának 1943-as összeomlása után elvesztette egyik legfontosabb megrendelőjét,¹⁵ de a felszabadult gyártási kapacitást hamarosan kitöltötték a német katonai megrendelések. A vállalat a pénzügyi stabilitás fenntartása érdekében 1943-ban átütemezte rövid lejáratú kölcsöneit hosszú lejáratúvá, ennek eredményeképpen pedig 13,5 millió pengő hosszú lejáratú kölcsönt vett fel az Ipari Munkaszervező Intézettől.¹⁶

A Juhász-fivérek az 1930-as évektől több új vállalkozást alapítottak, amelyek működése szorosan kapcsolódott a Gammához. 1935-ben a Futó utca 25. szám alatt papírzemet alapítottak Gamma Műszaki Színespapírok Gyára Kft. néven. Ez az üzem 1941-től fokozatosan Albertfalvára települt át, és működési profilja is átalakult. Ezt követte 1936-ban az Apponyi tér 1. szám alatt megalapított Gamma Finommechanikai Gyártmányokat Árusító Kft., amely első-sorban mintaboltként funkcionált. Jelentős vállalkozás volt a már említett Gamma Öntöde és Fémárugyár Kft., és az 1942-ben Juhász István által, szabadalmi ügyeinek kezelésére alapított Ipari Szabadalmakat Értékesítő Rt. (ISZÉRT) is. A felsoroltakon kívül az 1930-as és 1940-es években a Gamma tulajdonosainak több további érdekeltsége is volt. A löelemképző üzleti

⁸ GYÖRGY 1970: 27.

⁹ VARGA 1994: 24.

¹⁰ A Gamma nyereségének tekintélyes része, a Juhász-féle löelemképző mellett, a Rezsny-féle lokomotív sebességmérő volt. Emellett fontos megemlíteni többek között a Braille-féle jelírással dolgozó vakírógépet, a lóversenyfogadó-gépet, a Lippert-féle polgári lövéstávcsövet vagy éppen a meglehetősen innovatív Csécs Balázs-féle fénytelevíziót. GYÖRGY 1970: 42–47.

¹¹ 1943-ban a vállalat vezetése hozzáfogott a béketermelés előkészítéséhez. Felismerték, hogy a világháborút követően profilváltásra lesz szükség, és a polgári cikkek termelésére kell áthelyezni a gyártást. Ezért megkezdtek fényképezőgépek, öngyújtók és óras esztergák gyártás-előkészítését. A háborút követően megkezdődött a tervek kivitelezése, azonban a cikkek gyártásának többsége csak az 1948-as államosítást követően valósult meg. MIKLAUZIČ 2017: 65.

¹² MIKLAUZIČ 2017: 41.

¹³ MIKLAUZIČ 2017: 42.

¹⁴ GYÖRGY 1970: 28.

¹⁵ HU-MNL OL Z 652 1. csomó 1. tétel. A Gamma Rt. igazgatóságának jelentése az 1943. üzleti évről, 1944. május 15., sz. n.

¹⁶ Uo.

értékesítésével összefüggésben a Gamma 1937–1940 között Svédországban is működtetett egy fiókülemet Svenska Gamma Finmekaniska Verkstad névvel.¹⁷

1944-ben Juhász István és Juhász Zoltán üzleti együttműködése mérőföldkőhöz érkezett, ugyanis magánjogi megállapodás keretében felosztották a családi vagyont. Az 1942 második felétől érlelődő különválás eredményeként a Fehérvári úti gyár és annak összes ingósága Juhász Istváné, az Albertfalván lévő üzem és annak összes felszerelése pedig Juhász Zoltáné lett.¹⁸ Juhász Zoltán vagyonrészéből 1944. május 15-én új céget alapított Magyar Finommechanikai Művek Rt. néven Albertfalván, a Hunyadi János út 1. szám alatt.

Az 1944. október 15-i nyilas puccsot követően erősödött a külső nyomás a Gammára, ami többek között a központi gyár Üzemi Tanácsának¹⁹ felállításában, valamint a német megszálló hatóságok befolyásának megerősödésében mutatkozott meg.²⁰ A Szálasi-kormány 1944. november 14-én, a Németországgal megkötött megegyezése nyomán, a Gammát is kitelepítésre szánt gyárakhoz sorolta.²¹ Ennek végrehajtását Juhász István és az üzemi tanácsba került vállalati tisztviselők közbelépésének köszönhetően sikerült megakadályozni a szállítóeszközök elvonásával és időhúzással.²² Juhászt „szabotáló” halogatása miatt a nyilasok végül 1944 decemberének második felében feljelentették, és két további igazgatóval együtt eltávolították a Gammából.²³ Az időhúzás sikeresnek bizonyult, ugyanis december végén, a Vörös Hadsereg ostromgyűrüjének bezárulásával, már nem maradt idő a fővárosból történő kitelepítésre. Budapest körülvárást követően a gyár nyilas reprezentánsai távoztak, de egyúttal ellopták a Gamma alkalmazottainak esedékes fizetését, valamint kifosztották az élelemtárat.²⁴ A Gamma központi üzemét 1944. december 28-án érték el a harcok.²⁵ Ettől kezdve egészen 1945. február 11-ig a frontvonalban volt, és kétszer is gazdát cserélt.²⁶ A harcok végére a Gamma súlyosan megrongálódott, az alkalmazottai pedig pénz- és élelemiszerszűkében vészelték át a viszontagságokat.

Juhász István és a Gamma 1945 utáni megpróbáltatásai

A szovjet megszállás újabb megpróbáltatások elé állította Juhász Istvánt és a Gammát. Még Budapest ostroma alatt, 1945. február 4-én Juhász Istvánt a szovjet NKVD elhurcolta, de néhány napos fogva tartást követően — különféle aranytárgyak és valuták segítségével — szaba-

¹⁷ MIKLAUZIČ 2017: 173–184.

¹⁸ HU-MNL OL Z 655 31. csomó 13. tétel. Szerződés az Ipari Munkaszervező Intézet 13,5 milliós kölcsönéről, 1944. március, sz. n.

¹⁹ A nyilas hatalomátvételt követően az ipari üzemekben úgynevezett üzemi tanácsok alakultak, amelyekben — mivel korporatív jellegűek voltak — helyet kaptak a munkaadók is, a munkavállalók képviselőit pedig a Nyilaskeresztes Párt tagjai. A szervezet feladata az üzemeknek „a totális mozgósítás szolgálatába” állítása volt.

²⁰ HU-BFL XVII. 1668 2. doboz. Jegyzőkönyv Juhász István igazolási eljárásának tárgyalásáról, 1945. július 1., sz. n.

²¹ GYÖRGY 1970: 54.

²² HU-BFL XVII. 1668 2. doboz. Jegyzőkönyv Juhász István igazolási eljárásának tárgyalásáról, 1945. július 1., sz. n.

²³ Uo.

²⁴ Uo.

²⁵ MIKLAUZIČ 2017: 68–69.

²⁶ GYÖRGY 1970: 54.

don bocsátotta.²⁷ Juhászt — néhány nappal később — február 9-én a Magyar Államrendőrség Budapesti Főkapitánysága Politikai Rendészeti Osztálya (PRO) előállította az Operaházban tartott razzia során, majd másnap előzetes letartóztatásba helyezte.²⁸ A Péter Gábor vezette politikai rendőrség a 81/1945.M.E.sz. rendelet 11. paragrafusának 2. bekezdése²⁹ alapján háborús bűntett és népellenes vétség gyanúja miatt kezdett nyomozást Juhász ellen.³⁰ A PRO az Andrássy út 60. szám alatti központjában kezdte meg a kihallgatást, majd — a nyomozati szakasz lezárását követően — egy február 18-án hozott véghatározattal internálta a vezérigazgatót.³¹ A PRO nyomozást összefoglaló jelentése szerint Juhász Istvánnal szemben 1945 előtt munkásellenes magatartás és a nyilas hatalom támogatásának a gyanúja merült fel.

Ezt követően átszállították a Budapesti Népügyészség Conti utcai fogházába. Juhász István ismerősei és alkalmazottjai összefogtak kiszabadítása érdekében. A támogatásuk demonstrálására 1945. február 20-án a Gamma üzemi bizottságának³² tagjai az összes gyári alkalmazott nevében nyílt levélben fordultak a Budapesti Népügyészséghez, kérve a vezérigazgató szabadlábra helyezését, amit a következőkkel indokoltak:

„a gyár jövőbeni sikeres működését csak az ő további vezetése mellett tudjuk elképzelni.”³³

A nyílt levél kérésének eleget téve a népügyészség az üzemi bizottság tagjainak beidézésével folytatta a kihallgatásokat. Az újonnan felvett tanúvallomások teljes egészében megcáfolták a PRO által felvetett gyanút. Ennek következtében a népügyészség 1945. március 14-én hozott határozatával az 1896. évi bünvádi perrendtartásról szóló XXXIII. törvénycikk 101. paragrafusának 1. és 2. pontjára hivatkozva megszüntette a Juhász István elleni nyomozást, és elrendelte azonnali szabadlábra helyezését.³⁴ Az eljárás beszüntetésében fontos szerepe volt a kitűnő

²⁷ MIKLAUZIČ 2022: 51.

²⁸ HU-ÁBTL 3.1.9. V-87423. Jegyzőkönyv Juhász István kihallgatásáról, 1945. február 16., 2.

²⁹ *Magyarországi Rendeletek Tára* 9, 1945, 17–24. A kérdéses pont alapján „Háborús bűnös az: 1. aki az 1939. évi háborúnak Magyarországra való kiterjedését, vagy Magyarországnak a háborúba mind fokozottabb mértékben történt belesodródását vezetőállásban kifejtett tevékenységével vagy magatartásával elősegítette, vagy azt megakadályozni nem törekedett, bár erre vezető közhivatali állásánál, politikai, közgazdasági, közéleti szerepénél fogva módja lett volna.”

³⁰ HU-BFL XVII. 1668. 1. doboz. A budapesti népügyészség 1945. Nü. 51/3. számú határozata a Juhász István elleni nyomozás megszüntetéséről, 1945. március 14., sz. n.

³¹ MIKLAUZIČ 2017: 102.

³² Üzemi bizottság: 1944 és 1948 között működő üzemi munkás és alkalmazott kollektíva, érdekképviselői szerv. A második világháború alatt a Vörös Hadsereg előrenyomulása után egymást követően jöttek létre a különböző gyárakban és üzemekben — sok esetben — lényegében mindenféle felhatalmazás nélkül. 1945 első hónapjaiban — vállalatvezetők és a tulajdonosok távollétében — többek között a Vörös Hadsereg kiszolgálásával, romeltakarítással és a termelési munka újraindításával foglalkoztak, lényegében ellátták az üzemek irányítását. Az üzemi bizottságok létezését és működését először az iparügyi miniszter által hozott, 1945. évi 50.100. rendelet szabályozta, amely szerint minden legalább 50 főt foglalkoztató vállalatnál üzemi bizottságot kellett választani. Tagjaikat üzemi gyűlésén választották meg a gyári-üzemi alkalmazottak. Az üzemi bizottságok megválasztását és működését a munkáspártok és a szakszervezetek egyaránt befolyásolták, kiváltképpen az MKP. Az üzemi bizottságok feladata volt a vállalat vezetésének „munkásellenőrzése”, az alkalmazottak érdekeinek védelme, és lényegében a vállalatirányítás jogainak korlátozása. 1948 őszétől az üzemi bizottságok — az államosításokkal összefüggésben — szakszervezeti bizottságokká alakultak át, megváltozott célkitűzésekkel és feladatokkal.

³³ HU-ÁBTL 3.1.9. V-87423. A Gamma Rt. Üzemi Bizottságának nyílt levele Juhász István ügyében, 1945. február 20., 61.

³⁴ HU-BFL XVII. 1668. 1. doboz. A budapesti népügyészség 1945. Nü. 51/3. számú határozata a Juhász István elleni nyomozás megszüntetéséről, 1945. március 14., sz. n.

rendőri kapcsolatokkal rendelkező Nedeczky Lászlónak³⁵ (a Gamma jogi osztályának tisztviselője), aki a vezérigazgató jogi képviseletét látta el.³⁶ Ugyanakkor kulcsfontosságúnak bizonyultak a Gamma kommunista és szociáldemokrata párti üzemi bizottsági tagjainak tanúvallomásai is, akik egyöntetűen kiálltak Juhász István védelme mellett.³⁷

Budapest ostroma a vállalat számára is súlyos következményeket hozott. A gyárban 1945 januárja és februárja között gátlástalan zsákmányolást végeztek a Vörös Hadsereg katonái. Ennek mértékéről az Iparügyi Minisztériumnak 1946. június 28-án elküldött általános tájékoztatóban a következőket lehet olvasni:

„Az ostrom előtt vállalatunknak 1285 egységből álló gépi berendezése volt, melyből az ostrom tartama alatt elszállítottak különféle orosz javító műhelyek létesítéséhez 767 db gépi berendezést. Ezek a zsákmányként elszállított gépek tehát már nem voltak fellelhetők a gyári épületben akkor, amikor a romeltakarítási munkákat megkezdhettük.”³⁸

A gépeken kívül súlyos károk keletkeztek az épületekben, a felszerelésekben, a berendezésekben, valamint a nyersanyag- és árukészletben is, amelyek együttes értékét 1947-ben 28 millió forintba becsülték.³⁹

A Gamma Fehérvári út 81–85. szám alatti központi gyártelepén már a harcok megszűnésének másnapján, 1945. február 12-én megjelentek az üzemben a legközelebb lakó alkalmazottak, akiket siralmas állapotok fogadtak.⁴⁰ Ezzel egy időben a központi gyár a Vörös Hadsereg 67.680 tábori posta számú katonai parancsnokságának felügyelete alá került.⁴¹ A szovjet katonai parancsnok a fegyverszüneti egyezmény 11. paragrafusa alapján romeltakarításra és munkára kötelezte a megjelent munkásokat. Ugyanakkor az ostrom idején megkezdődött szovjet zsákmányszerzést ettől az időponttól megszüntette.⁴²

Az elszennvedett háborús károkon túl ugyancsak nagy csapást jelentett, hogy a vállalat — az említett körülmények miatt — néhány hónapig kénytelen volt nélkülözni Juhász Istvánt. A vezérigazgató kényszerű távollétében a Gamma vezetése 1945 februárjának második felében kezdett újrászerveződni. A vállalat ideiglenes vezetését Csonka Elemér, a gyártásért felelős

³⁵ Nedeczky László (1913–2008) dr., jogász, rendőr, vívó. A magyar királyi rendőrségnél 1937–1939 között fogalmazó gyakornok, később segédfogalmazó volt. 1940-től rendőrbíró, 1941-ben rendőrfogalmazó, 1942-ben távozott a rendőrségtől, és ügyvédjelölt lett. 1943-tól a Gammánál dolgozott. 1948-ban a vállalat tulajdonosával, Juhász Istvánnal együtt letartóztatták, majd koncepció per keretében 3 évi fegyházra ítélték. Egyéni kegyelemmel 1949-ben szabadult Sopronkőhidáról. Később a magyar vívósport egy meghatározó szakemberévé vált.

³⁶ HU-ÁBTL 3.1.9. V-87423. A Magyar Államrendőrség Politikai Rendészeti Osztályának 134/1945. számú véghatározata, 1945. február 18., 39–40.

³⁷ HU-ÁBTL 3.1.9. V-87423. A Budapesti Népiügyszégen Juhász István ügyében felvett tanúvallomások, 1945. március 10–13., 41–54.

³⁸ HU-MNL OL Z 1285 5. csomó 6. tétel. Általános tájékoztató az Iparügyi Minisztérium részére, 1946. június 28., sz. n.

³⁹ HU-MNL OL Z 652 1. csomó 2. tétel. A Gamma Rt. 1947-es közgyűlési beszámolója, 1947. június 20., 150–151.

⁴⁰ Uo. 151.

⁴¹ HU-MNL OL Z 1285 1. csomó 5. tétel. Levél a HM részére optikai felszerelési tárgyak megrendelése tárgyában, 1945. április 18., sz. n.

⁴² Uo.

igazgató,⁴³ valamint a Gamma kommunista és szociáldemokrata munkásaiból megszerveződött üzemi bizottság látta el.⁴⁴ Juhász István szabadulását követően, 1945 áprilisában tért vissza a vállalatvezetés élére. Ekkoriban a Gamma üzemkapacitását teljes egészében lefoglalták a Vörös Hadsereg frontmegrendelései, valamint a javító- és szerelőmunkák. A Gamma 1945. június 25-ig — ameddig a frontmegrendelési munka tartott — írógépeket állított át cirill betűsre, valamint különböző alkatrészeket, többek között kardántengelyt, feszítő tüskét, nehézpuska-állványt és puskatisztító vesszőt gyártott.⁴⁵

Azonban 1945 júliusában a gyár helyzete olyannyira súlyossá vált, hogy veszélybe került működésének jövője. Ugyanis az 1945. június 15-én aláírt magyar–szovjet jóvátételi egyezményhez csatolt I. kimutatás 28. pontja a Gammát 244 darab gép leszerelésére kötelezte.⁴⁶ Ennek tárgyában a jóvátételi szállításokat koordináló Iparművek Képviselői Állami Rt. (IKART) július elején adta át a Gammának az 56/53012 sz. parancsmegrendelést, amely négy lépcsőben írta elő a gépek leszerelését, július 31-i határidővel.⁴⁷ A Gamma képtelennek bizonyult a határidős teljesítésre, ugyanis különböző követelményeknek kellett megfelelni: a leszerelt gépeket többek között csak karbantartott, illetve javított állapotban, az előírásoknak megfelelően becsomagolva és lajstromozva lehetett elszállítani. Számos gép esetében a javítási folyamat elhúzódott, ráadásul a leszerelés miatti elbocsátások is károsan hatottak a munkafolyamatra.⁴⁸ Mindezen felül a szovjetek a leszerelt gépeket jócskán áron alul, 99 000 USA dollárban számították be a magyar jóvátételi törlesztések keretébe, holott az Iparügyi Minisztérium becslése szerint az értékük 370 000 USA dollár volt.⁴⁹

Juhász István 1945. június 22-én kiadott gyári körözhívében tájékoztatott a kialakult helyzetről, amely szerint a jóvátételre elszállítandó gépek miatt a gyári kapacitás 91%-kal csökkent.⁵⁰ Emiatt a Gamma Rt. felmondásokra kényszerült, amelynek eredményeként az alkalmazottak létszáma drámai mértékben csökkent: míg június 4-én 1174 fő,⁵¹ addig november 14-én már csak 551 fő dolgozott a vállalatnál.⁵² Juhász István kárpótlásként felajánlotta az elbocsátottnak, hogy bérbe adja számukra a gyár egyes épületeit és berendezéseit. Mindezt abban a reményben tette, hogy ha javul a vállalat helyzete, természetesen visszaveszi őket.⁵³

Nagyjából a leszereléssel párhuzamosan, 1945. június 1-én kezdődött meg a Gamma Rt. alkalmazottainak igazolási eljárása. A Budapesti Nemzeti Bizottság által kiküldött 363/b. sz. igazolóbizottság egészen 1946. február 26-ig tartó működése során mintegy 379 személy 1945

⁴³ HU-SZKL 47 f. 36. ő. e. A Gamma Rt. Intéző Bizottságának jelentése a vasasszakszervezet részére, 1945. április 3., 2.

⁴⁴ HU-MNL OL M-KS 274. f. 20. cs. 32. ő. e. Jelentés a Gamma üzemi bizottságának megalakulásáról, 1945. február 12., 93.

⁴⁵ HU-MNL OL Z 652 2. csomó 15. tétel. Kimutatás a Vörös Hadsereg részére elvégzett munkákról, 1945. március 24., sz. n.

⁴⁶ Uo. 537–541.

⁴⁷ HU-MNL OL Z 652 1. csomó 15. tétel. 56/53012 sz. parancsmegrendelés, 1945. július 31., sz. n.

⁴⁸ HU-MNL OL Z 1285 5. csomó 6. tétel. Levél az Iparügyi Minisztérium részére, 1945. október 26., sz. n.

⁴⁹ HU-MNL OL XIX-F-1-b 44. doboz. Az Iparügyi Minisztérium levele az IKART részére, 1945. november 17., sz. n.

⁵⁰ VARGA 1994: 25.

⁵¹ HU-MNL OL Z 1285 1. csomó 5. tétel. A Gamma levele a Honvédelmi Minisztérium részére, 1945. június 4., sz. n.

⁵² HU-MNL OL Z 1285 5. csomó 8. tétel. A Gamma levele a Közellátásügyi Minisztérium részére, 1945. november 14., sz. n.

⁵³ VARGA 1994: 26.

előtti, elsősorban második világháború alatti ügyét vizsgálta meg, amelyek során 31 főre elmarasztaló határozatot hozott.⁵⁴ Közöttük volt Juhász István is, akivel szemben 1945. július 25-én az igazolóbizottság azt a határozatot hozta, hogy

„állásban való meghagyása mellett vezetői állásra nem alkalmas.”⁵⁵

Az elmarasztalás politikai motivációjára utalhat, hogy a döntés a Budapesti Népügyészség 1945. március 15-i határozata ellenére született, amely során a vezérigazgató háború alatti tevékenységét már egyszer tisztázták. Mindenesetre a Gamma alkalmazottainak az ügyhöz való hozzáállását jól mutatja, hogy a tárgyalás során hangosan kifejezték támogatásukat Juhász István mellett.⁵⁶ A döntés után 1945. július 26-án a Gamma Rt. igazgatósága a vezérigazgatói teendők együttes ellátásával megbízta Tavasz István okleveles mérnököt és Csonka Elemér gyártásért felelős igazgatót.⁵⁷ Az igazolóbizottság határozatát azonban sikerült kijátszani, ennek következtében Juhász István továbbra is kvázi vezérigazgatóként vezette a vállalatát, hivatalosan műszaki tanácsadóként.⁵⁸

A Gamma újjáépítése és békegyártásra való átállítása hosszú időt vett igénybe, és rendkívül sok buktatóba ütközött. A megmaradt gépek többsége elavult volt.⁵⁹ Különösen nagy csapásnak bizonyult, hogy az optikai üzemet teljesen leszerelték, és a finommechanikai gyártás számára nélkülözhetetlen alapvető szerszámgépeket is maradéktalanul jóvátételre kellett leadni.⁶⁰ Az elhúzódo gépleszerelési munkálatok miatt a sérült géppark javításához és a romos épületek helyreállításához érdemben csak 1946 januárjában láthattak hozzá.⁶¹

A vállalat újraindításának finanszírozására Juhász többször próbált hitelt igényelni, de kölcsönt csak 1946 végén sikerült kapni. A gyártási osztály adatközlése alapján 1946. augusztus 16-án a Gammában már órás esztergapadot és 16 féle óraipari cikket, teodolitot, különféle szemüvegeket és öngyújtót is gyártottak. Az újraindításhoz megfelelő mennyiségű külföldi rendeléshez is szükség volt, ugyanis a Gamma

„cikkei kifejezetten exportcikkek és a gyár kapacitása a belföldi szükséglet nagymértékben túlhaladja.”⁶²

A vállalat az első nagyobb horderejű exportmegrendelést 1946 második felében kapta: a svéd Viking Lindblad cég 80 000 darab Gamma-öngyújtót rendelt, 1947. november 30-i határidő-

⁵⁴ GYÖRGY 1970: 59.

⁵⁵ HU-BFL XVII. 1668. 2. doboz. Jegyzőkönyv a 363/b. sz. igazolóbizottság 1945. július 25-i üléséről, sz. n.

⁵⁶ Az igazolóbizottság elnöke az 1945. július 1-jei tárgyaláson felszólította a hallgatóságot: „Figyelmeztetem a hallgatóságot, hogy tetszésnyilvánítással nem használnak, csak ártanak a vezérigazgatójuknak.” BFL XVII. 1668. 2. doboz. Jegyzőkönyv a 363/b. sz. igazoló bizottság 1945. július 1-i üléséről, sz. n.

⁵⁷ HU-MNL OL Z 1287 1. csomó 2. tétel. A Gamma igazgatóságának levele Tavasz István okleveles mérnök részére, 1945. július 27., sz. n.

⁵⁸ HU-MNL OL Z 1285 1. csomó. A Gamma levelezése a Belügyminisztériummal, 1945–1948, sz. n.

⁵⁹ HU-MNL OL Z 652 1. csomó 2. tétel. A Gamma Rt. közgyűlési beszámolója, 1947. június 20., 151.

⁶⁰ HU-MNL OL Z 1285 5. csomó 6. tétel. A Gamma Rt. kérelme az Iparügyi Minisztérium részére, 1945. augusztus 14.

⁶¹ HU-MNL OL Z 1285 6. csomó. A Gamma Rt. kérelme a Gazdasági Főtanácshoz, 1947. január 22., sz. n.

⁶² HU-MNL OL Z 652 1. csomó 2. tétel. A Gamma Rt. közgyűlési beszámolója, 1947. június 20., 151.

vel.⁶³ A megrendelés rendkívül szűk határidőhöz volt kötve, jelentős munkaerő- és kapacitását-csoportosítást, valamint forgótőkehitelt igényelt. Juhász István és a vállalatvezetés mindent megtett a teljesítés érdekében: a Magyar Nemzeti Banktól sikerült 336 000 forint exporthitelt felvenni, amelyet a szállítás befejezéséig kellett visszafizetni.⁶⁴ Ezen felül a Gammát kötelezték — ugyanezzel a határidővel — 200 000 svéd korona összegű devizabeszolgáltatásra,⁶⁵ amely után 170 000 forint elfogadványhitel keletkezett.⁶⁶ A vállalat súlyos szállítási és hitelfolyósítási feltételek ellenére minden erejével a svéd üzlet teljesítésére koncentrált, ám a megrendelő rövid időn belül visszalépett az üzlettől.⁶⁷

Juhász István meghurcoltatása

A bedőlt svéd öngyújtóüzletre felvett hitelek ugrásszerűen megnövelték a Gamma adósság-állományát. Emiatt végül Juhász István más megoldást nem látott, mint hogy kérje a vállalata állami kezelésbe vételét. A kommunista Vas Zoltán, a Gazdasági Főtanács főtitkára és munkatársai azonban csak az államosítást fogadták el, tehát csak akkor, ha Juhász átadja részvényeit az államnak. A hosszas tárgyalások után megszületett egyezés szerint a részvényekért cserébe Juhász műszaki tanácsosként a vállalat alkalmazásában maradhatott volna havi 2950 forint illetménnyel, valamint őt és családtagjait összesen 6000 forint havi életjáradék illette meg 1947. január 1-jére visszamenőleg.⁶⁸ Az egyezés ellenére az állam képviselői, tudatosan húzva az időt, nem írták alá a részvényadásvételi szerződést.⁶⁹ Ehelyett 1948. március 19-én a Gazdasági Rendészeti Osztály letartóztatta Juhász Istvánt és a Gamma kereskedelmi igazgatóját, Nedeczky Lászlót.⁷⁰ Ugyancsak letartóztattak két másik vállalati tisztviselőt: Östör Jánost és Csonka Elemér ügyvezető igazgatót. A GRO a nyomozást április 10-én fejezte be Juhász és társai ellen. Ennek során csempészet, valutaüzérkedés és törvénytelen üzletelés tényét állapították meg. A nyomozás befejezését követően az Államügyészség 1948 május első felében megküldte a vádindítványt a Budapesti Uzsorabíróság részére. Az ügyet a korabeli sajtó is felkapta: a *Magyar Nap* például a következő hatásvadász címmel számolt be róla: *Letartóztatták Juhász Istvánt, a náci hadsereg hírhedt beszállítóját.*⁷¹

Juhászt és Nedeczkyt az 1945. évi 9480/1945.M.E. számú rendelet 1. paragrafusába ütköző, közszükségleti cikk engedély nélkül való kivitelének büntetével, valamint az 1922. évi XXVI. törvénycikk 1. paragrafusának 3. pontjába ütköző fizetési eszközökkel elkövetett visszaélés büntette miatt mint tetteseket vádolták. Östört és Csonkát az 1922. évi XXVI. törvénycikk

⁶³ HU-MNL OL Z 1285 6. csomó. A Gamma Rt. levele Böhm Vilmos stockholmi magyar követnek, 1946. október 21., sz.n.

⁶⁴ Uo.

⁶⁵ Uo.

⁶⁶ HU-MNL OL Z 1285 6. csomó. A Gamma Rt. kérelme a Gazdasági Főtanácshoz, 1947. január 22., sz. n.

⁶⁷ HU-MNL OL Z 652 1. csomó 2. tétel. A Gamma Rt. közgyűlési beszámolója, 1947. június 20., 152.

⁶⁸ HU-BFL XIV. 333 1. doboz. Másolat a Gamma Rt. részvényadásvételi szerződéséről, 1947 október, sz. n.; Miklauzič 2017, 111.

⁶⁹ HU-MNL OL XIX-F-32 102. doboz. A NIK Jogiügyi Osztályának levele a NIK Főtitkárságának a Gamma Rt. hovatartozandóságának megállapításáról, sz. n.

⁷⁰ MIKLAUZIČ 2017: 117–129; *Szabad Nép*. 83. sz. (1948. április 10.), 7.

⁷¹ *Magyar Nap*, 83. szám 1948, 4.

3. paragrafusa alapján Juhász és Nedeczky ügyletei ellenőrzésének elmulasztásával vádolták. A vádindítvány tényállása szerint Juhász és társai sorozatos spekulációkkal súlyosan megkárosították az államot: a Svájcba exportált 86 000 darab golyóscsapágyért 140 000 svájci frankot kellett volna kapnia a Gammának, de az összeget nem inkasszálták. Ezt követően szerződötetett csempészek segítségével 12 000 öngyújtót juttattak ki az országból illegálisan, majd ugyanígy Svédországba exportáltak 55 000 öngyújtót, majd szemüveglencsét csempészték Ausztriába. Az öngyújtó- és szemüveglencse-ügyletekkel kapcsolatban Nedeczky Lászlót vádolták bűnelkövetéssel, ehhez Juhász István a bűnrészesség vádjával kapcsolódott. Nedeczky a Gamma termékeinek illegális értékesítéséből származó bevételből fedezte külföldi üzleti útjaihoz kapcsolódó költségeit, és ilyen módon vásárolt egy gépkocsit is a vállalat részére.⁷²

Juhász István és társai perének iratanyagára mind ez idáig nem sikerült rábukkanni a levéltárakban, de a korabeli sajtó szerint 1948. május 12-én már tartott a tárgyalássorozat.⁷³ Juhász az abszurd állítások egy részét — a rendelkezésre álló gyanúsított vallomásai szerint — már a nyomozás alatt részletesen cáfolta. Ezek során a svájci golyóscsapágy-üzlettel kapcsolatban előadta, hogy azért nem kapott fizetséget a Gamma a leszállítás után, mert a golyóscsapágy-szállítmány mintegy fele szállítás közben beázott és beroszdásodott, így az üzlet megghiúsult. A vállalat egyébiránt az exportügyletből befolyó pénzt a dolgozók béreinek kifizetésére akarta fordítani.⁷⁴

Juhász ellen még a nyomozás során felmerült a sikkasztás gyanúja is. Ezt azzal indokolták, hogy 1946-ban — a Gamma Rt.-t illető — Svédországból hazautaltatott 70 000 svéd koronát törvénytelenül használta fel. Juhász vallomása szerint az összeg még a második világháború előtt megkötött svédországi löelemképző-szerződésből származott, amely során egy ottani gyárnak a Gamma eladta a löelemképző licencét. A szerződés úgy volt megkötve, hogy a fizetendő licencdíj egy része Juhász István nevére szólt. Valójában ezen a jogcímen halmozódott fel az említett vagyon, amelyet egyébként 1946-ban a Gamma újraindítására költött. Úgy tűnik, hogy ezt a gyanút olyan meggyőzően cáfolta, hogy a vádindítványba már nem is került bele.⁷⁵ Az eljárás lefolyásának részleteiről — a peranyag hiányában — nem rendelkezünk információkkal. Közvetett források szerint Juhásznak és társainak a tárgyalás során előadott cáfolatait figyelmen kívül hagyták, és a mentőtanúk beidézését is mellőzték. Mindez arra utal, hogy az eljárás koncepciós volt. A sajtóhírközlések szerint 1948. október 28-án a Budapesti Uzsorabíróság Juhász Istvánt másfél év börtönre és 10 000 forint pénzbüntetésre, Nedeczky Lászlót pedig három év fegyházra és 5000 forint pénzbüntetésre ítélte, míg Csonka Elemért és Östör Jánost felmentette a vádak alól.⁷⁶

Juhász István a raboskodása alatt a jobb ellátás reményében műszaki tudásának megfelelő munkákat vállalat. Ennek során még büntetése alatt szabadalmaztatott egy „Non stop” gramofonlemez-lejátszót, valamint egy elektromos gyorsírógépet is tervezett. 1949. május 4-én szabadult, miután büntetése háromnegyedét letöltötte. A kedvezményt jó magaviselet és állítólag

⁷² HU-BFL XIV. 333 1. doboz. A Budapesti Államügyészség 1948.á.ü.122.148. számú vádindítványa, 1948. május 10., sz. n.

⁷³ *Világ*, 883. szám 1948, 3.

⁷⁴ HU-BFL XIV. 333 1. doboz. Juhász István gyanúsított kihallgatása, 1948. március 23., sz. n.

⁷⁵ Uo.

⁷⁶ *Magyar Nemzet*, 251. szám 1948, 3; *Szabad Szó*, 252. szám 1948, 2.

a bírósági ítélet indoklásának azon része miatt kapta, amely szerint Juhász Istvánnak az elkövetett cselekményekből anyagi haszna nem keletkezett.⁷⁷

Azonban mi lehetett a per valódi háttere és előzménye? Ennek megértéséhez vissza kell tekernünk az időt 1947. augusztus 1-jére. Ekkor — egy nappal a Gamma államosítási szándékát elfogadó Gazdasági Főtanács-határozatot követően — a Gamma Öntöde Kft. és a Gamma Rt. megegyezést kötött, előbbi üzemének és gépeinek utóbbi általi bérbevételéről 300 000 forint értékben. Ezzel kapcsolatban 1947 októberében a NIK revizorai kiderítették, hogy ezt az összeget a Gamma Öntöde Kft. az ISZÉRT-tel szemben fennálló 400 000 forintos tartozásának havi részletekben való törlesztésére használná fel.⁷⁸ Tehát ilyen módon a bérleti díjat az állam végső soron Juhász Istvánnak fizette volna. Ezen túl az államosítandó Gamma Rt.-nek még licencdíjakból származó közvetlen fizetési kötelezettsége is volt az ISZÉRT irányába, mivel utóbbi cég az összes, a Gammában gyártott termék licencének tulajdonosa volt. Úgy tűnik, hogy az államhatalom ezeket a fizetési terheket nem akarta vállalni, és valójában ezért nem írta alá a Gamma Rt. részvényeinek adásvételi szerződését. Ehelyett Juhász letartóztatását követően frontális támadást intézett a Gamma-cégcsoport ellen. 1948. március 26-án a Gamma Rt.-t és a Gamma Öntödét a 100 munkásnál többet foglalkoztató üzemek állami tulajdonba vételéről hozott 1948. évi XXV. törvénycikkkel államosították, amellyel tárgytalanná vált az állam és Juhász István részvényadásvételi egyezsége.⁷⁹ Az államosítási törvény alapján hozott 3500/1948. Korm. számú rendelet alapján az iparügyi tárca új vállalatvezetőt nevezett ki az ISZÉRT élére is, és töröltette a korábban bejegyzett vezetőket a cégjegyzékből.⁸⁰ Mindezt az állam teljesen törvénytelen módon tette, mivel az ISZÉRT-nek összesen három alkalmazottja volt, ezért az államosítási törvény hatálya nem terjedt ki a cégre.⁸¹ Ennek ellenére az új vezető napokon belül hozzálátott az ISZÉRT felszámolásához, amely meg is történt 1949. március 30-án. Ilyen módon az állam megszabadult az összes említett fizetési kötelezettségétől, és egyúttal megszerezte a cég tulajdonában álló Gamma-licenceket is.⁸²

Így mire Juhász István letöltötte a büntetését, elveszítette összes cégét. Ráadásul megpróbáltatásai nem értek véget ezzel. Szabadulását követően 146.000 forint bírság befizetésére szólították fel a Gamma-részvények átadásának elmulasztása ürügyén. Valószínűleg ezzel összefüggésben került sor Juhász István újabb, 1949. május 10-én történő letartóztatására, amelynek részleteiről nem áll rendelkezésre információ. Ekkor mintegy háromhetes fogva tartást követően szabadon engedték.⁸³

Juhász István végleges szabadulása után régi munkatársai, alkalmazottai segítették az újrakezdésben. A családi emlékezet szerint 1951-ben egy újabb szörnyű hírt kapott a volt vezérigazgató: családjával a Budapestről kitelepítendő listájára került. A kommunista hatalom egy

⁷⁷ MIKLAUZIČ 2022: 73–74.

⁷⁸ HU-MNL OL XIX-F-32 102. doboz. A NIK Jogiügyi Osztályának levele a NIK Főtitkárságának a Gamma Rt. hovatartozandóságának megállapításáról, sz. n.

⁷⁹ György 1970, 64.

⁸⁰ HU-BFL VII. 2. e. 11386 (1920) 5680. doboz. A budapesti törvényszék, mint cégbírószág 11386/114. számú végzése, 1948. március 26. sz. n.

⁸¹ HU-MNL OL Z 870 1. doboz. Zsuky C. István hites könyvvizsgáló jelentése az ISZÉRT-ről, 1947. június 27. sz. n.

⁸² HU-BFL VII. 2. e. 46017 (1942) 5047. doboz. Az Iparügyi Minisztérium levele a budapesti törvényszék, mint cégbírószág részére az ISZÉRT felszámolása tárgyában, 1949. március 30. sz. n.

⁸³ MIKLAUZIČ 2022: 74.

hétrel a kitelepítés előtt felszólította Juhászékot csomagolásra és felkészülésre. Azonban a kitelepítés végrehajtására nem került sor, ami mögött a család Juhász István volt munkatársainak intervencióját feltételezte.⁸⁴

Mindezt követően ismét munkába áll: előbb a Nyomdaipari Kutató Bizottság részére, majd a Bányászati Kutató Intézetben dolgozott különféle találmányokon. Ezt követően a Finommechanikai és Orvosi Készülékeket Gyártó Kisipari Termelő Szövetkezet foglalkoztatta műszaki tervező beosztásban. Múltja miatt méltatlanul kevés pénzért foglalkoztatták. Anyagi helyzete nem javult az 1957-es nyugdíjazásával sem, ugyanis annak kiszámításánál csak az 1945 utáni munkaéveit vették figyelembe, az előtte ledolgozott mintegy három évtizedet teljesen ignorálták. Idős kora ellenére az állambiztonság sokáig érdeklődött iránta: a vizsgálati dossziéja szerint 1977. augusztus 18-án törölték az operatív nyilvántartásból. Minden idők egyik leghíresebb magyar feltalálója és vállalatmenedzsere meghurcoltan, szegény körülmények között hunyt el 1981. április 12-én.⁸⁵

Szakirodalom

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (HU-ÁBTL)

3.1.9. V — 87423 — Juhász István anyaga

Budapest Főváros Levéltára (HU-BFL)

XIV. 333 — Juhász Andor és családtagjainak iratai

XVII. 1668 — A Budapesti Nemzeti Bizottság által kiküldött 363/b. sz. igazoló bizottság iratai

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (HU-MNL OL)

M-KS 274. fond 20. csoport — A Magyar Kommunista Párt Szakszervezeti Osztályának iratai

XIX-F-1-b — Az Iparügyi Minisztérium általános iratai.

XIX-F-32 — A Nehézipari Központ iratai

Z 652 — A Gamma Finommechanikai és Optikai Művek vezérigazgatósági iratai

Z 870 — Az Ipari Szabadalmakat Értékesítő Rt. iratai

Z 1285 — A Gamma Finommechanikai és Optikai Művek levelezési osztályának iratai

Z 1287 — A Gamma Finommechanikai és Optikai Művek személyzeti és munkaügyi osztályának iratai

SZAKIRODALOM

GYÖRGY István

1970 *A Gamma ötven éve*. Budapest.

Magyar Nemzet 251. (1948. október 30.), 3.

⁸⁴ MIKLAUZIČ 2017: 130.

⁸⁵ Uo. 132–137.; HU-ÁBTL 3.1.9. V–87423. Határozat az operatív nyilvántartásból való törlésről, 1977. augusztus 18., 78.

MIKLAUZIČ István

2017 *Gamma-Juhász löelemképző — Hármass együttállás a Földön*. Budapest.

2022 Juhász István életműve. In MIKLAUZIČ István — VARGA József — ZSITNYÁNYI Attila: *A Gamma-Juhász löelemképző*. Budapest.

Szabad Nép 83. (1948. április 10.), 7.

VARGA József

1994 Juhász István és a löelemképző. In VARGA József (szerk.): *Juhász István hagyatéka. Gamma-Juhász-löelemképző*. Budapest, 9–29.

Abstract

The central focus of this study is the economic trial of István Juhász, a prominent entrepreneur and factory director in the post-World War II period. Juhász was the owner and technical expert of Gamma Finommechanikai és Optikai Művek Részvénytársaság (Gamma Works for Precision Mechanics and Optics Ltd.). Following the Second World War, he attempted to restore his business operations; however, deteriorating economic and political conditions hindered these efforts. On 19 March 1948, Juhász was arrested by the Economic Police Department on charges of embezzlement, smuggling, currency violations, and unauthorized trading.